

مبانی صنعت گردشگری از منظر فقه / گردشگری نباید ذیل سیر، سفر و سیاحت بحث بشود

*علی شفیعی

حجت‌الاسلام علی شفیعی گفت: ما در فقه، چیزی به‌عنوان صنعت گردشگری نداریم. البته همه دانش‌ها، از جمله فقه، به‌تدریج تکامل پیدا کرده‌اند؛ بنابراین، نپرداختن به این مسأله، نقص فقه نیست؛ بلکه فقه نیز متناسب با شرایط زمان، رشد می‌کند. اما اشکال اینجا هست که بعضی از فقها، گردشگری را صرفاً فربه‌شده سفر می‌دانند؛ درحالی‌که گردشگری، این‌گونه نیست و کارکردهای اقتصادی و فرهنگی گردشگری، بسیار بالاست؛ و لازم است گردشگری را مستقل از سفر و به‌عنوان یک صنعت مستقل و دارای ابعاد مهم و بزرگ، موردبررسی فقهی قرارداد.

به گزارش شبکه اجتهاد، حجت‌الاسلام والمسلین علی شفیعی، مدیرگروه فقه کاربردی پژوهشکده اسلام تمدنی، و استاد حوزه و دانشگاه در نشست «نسبت‌سنجی فقه گردشگری و صنعت گردشگری» که به‌صورت «حضوری - ویناری» از سوی مؤسسه فتوح اندیشه با حضور اساتید و پژوهشگران، برگزار شد، با بیان این‌که فقه گردشگری، عنوانی نوپدید است و نیازمند گفت‌وگوها و تبیین‌های زیادی است وارد بحث شد و دلیل ورود فقه به مسأله گردشگری را این‌گونه بیان کرد که چون رویکرد موجود به فقه، وظیفه‌ی آن را، «مدیریت جامعه» می‌داند، لذا باید به مسأله گردشگری، به‌طور مفصل بپردازد.

وی با بیان این‌که گردشگری، کارکردها و ثمرات زیادی برای کشورها دارد و لذا مقوله‌ی قابل‌توجهی است و نمی‌توان بی‌تفاوت از کنار آن گذشت، بیان کرد: دو رویکرد به فقه‌های مضاف و فقه گردشگری می‌توان داشت که عبارت‌اند از: رویکرد اخباری‌گری؛ یعنی سامان‌دهی فقه‌های مضاف با قالب‌های موجود در فقه سنتی و با تمسک به تک‌مسأله‌ها و فروع، احکام و مسائل موجود و بی‌توجه به مبانی و ساحت‌های متفاوت آن‌ها؛ رویکرد اجتهادی؛ یعنی سامان‌دهی متناسب به فقه‌های جدید؛ توجه به مبانی و ظرفیت‌ها و لوازم و ره‌آوردهای موضوعات نوپدید.

شفیعی با بیان این‌که گردشگری، یک مقوله‌ی مستحدثی است و با سیروسفر و سیاحت متفاوت است و لذا باید در تعریف آن دقت کنیم و به یک تصویر درستی از آن برسیم، گفت: گردشگری را این‌گونه تعریف کردند که گردشگری عبارت‌است از «گذراندن مدتی از زندگی، خارج از محل زندگی، به‌قصد لذت».

این استاد حوزه و دانشگاه برای تبیین بهتر این مسأله بیان کرد: اگر گردشگری را «سیر و سیاحت» بدانیم، در بسیاری از ابعاد از گردشگری دور شده‌ایم.

وی، بعد از تبیین ماهیت گردشگری، به نسبت‌سنجی گردشگری با واژه‌های هم‌طراز، نظیر «فقه سیاسی»، «فقه حکومتی» و «صنعت گردشگری» پرداخت و در ادامه، ارکان گردشگری و صنعت گردشگری را در این موارد خلاصه کرد: «گردشگر (انسان)»، «مکان (مقصد)»، «دولت یا نهاد متولی صنعت گردشگری»؛ «اهداف گردشگری (لذت است نه تجارت و...)»؛ «ابزار».

شفیعی، مبانی گردشگری و نسبت آن با مبانی فقه سنتی را این‌گونه تبیین نمود و گفت: خروجی استنباطات فقه سنتی را ترجیح آخرت‌گرایی بر دنیاگرایی (دنیا، جای ماندن و توقف نیست) دانستند درحالی‌که گردشگری دقیقاً عکس این مسأله را تصویرسازی می‌کند؛ بدین صورت که توجه به دنیا و مسائل این‌جهانی، ارزش فراوانی دارد.

مدیرگروه فقه کاربرد پی‌وهشکده اسلام تمدنی، با بیان این‌که اگر گردشگری را به‌عنوان یک فقه مضاف تعریف کنیم، حتماً باید سرفصل‌های آن را نیز مشخص نماییم که می‌توان سرفصل‌های آن را این‌گونه برشمرد:

۱- (مسائل و چالش‌های مرتبط با گردشگر) که در اینجا سه مسأله مهم مطرح می‌شود:

آزادی عمل گردشگران: بدین معنا که به چه میزان، در اموری نظیر پوشش، خوراک، رفت‌وآمد و... دارای آزادی عمل هستند؟ آیا همان‌گونه که با تجار و دانشجوهای خارجی برخورد می‌شود، می‌توان با گردشگر هم برخورد کرد، یا خیر؟

امنیت گردشگران؛

رفاه گردشگران: باید بتوانیم این مسائل و مشکلات فقه گردشگری را در این زمینه حل کنیم که مثلاً آیا دولت، مجاز است از بیت‌المال، هتل‌هایی را بسازد که گردشگران از آن استفاده کنند و در آن‌ها گناه هم انجام بشود؟!

۲- فقه و زمین‌های منابع طبیعی: بعضی از زمین‌هایی وجود دارد که تا نگاه فقه سنتی به آن، دچار تحول نشود، قابل استفاده نیست؛

۳- فقه جاذبه‌های تاریخی؛

۴- وظیفه دولت اسلامی نسبت به گردشگران: آیا فراهم کردن تسهیلات بیش‌تر برای گردشگران غیرمسلمان، با قواعدی مثل عدم تسلط کفار و... منافات ندارد؟

این استاد حوزه و دانشگاه، در نیمه دوم نشست، به این نکته پرداخت که ما در فقه، چیزی به‌عنوان صنعت گردشگری نداریم. البته همه دانش‌ها، از جمله فقه، به تدریج تکامل پیدا کرده‌اند؛ بنابراین، نپرداختن به این مسأله، نقص فقه نیست؛ بلکه فقه نیز متناسب با شرایط زمان، رشد می‌کند. اما اشکال اینجا هست که بعضی از فقها، گردشگری را صرفاً فربه‌شده سفر می‌دانند؛ درحالی‌که گردشگری، این‌گونه نیست و کارکردهای اقتصادی و فرهنگی گردشگری، بسیار بالاست؛ و لازم است گردشگری را مستقل از سفر و به‌عنوان یک صنعت مستقل و دارای ابعاد مهم و بزرگ، موردبررسی فقهی قرارداد.

حجت‌الاسلام شفیی در پایان جلسه و در جمع‌بندی مطالب خود یادآور شد: گردشگری، ساحت جدیدی است و از مسائل نوپدید جهان است و نباید ذیل سیر، سفر و سیاحت بحث بشود. مهم است بدانیم، رکن مهم یا تنهاترین رکن گردشگری، التذاذ است.

مدیرگروه فقه کاربردی پژوهشکده اسلام تمدنی افزود: گردشگری به‌عنوان صنعت، محصول دوران مدرنیته است و اشکالی که در برخورد با این مسأله وجود دارد این است که بعضی اوقات، با ساده‌سازی مسأله، از اصل مسأله مورد بحث، دور می‌شویم.

گفتنی است، در پایان جلسه، سؤالاتی توسط اساتید و پژوهشگران حاضر در نشست مطرح گردید که به برخی از پرسش‌ها توسط حجت‌الاسلام شفیعی، پاسخ مقتضی داده شد.